

Hırsızlar müzeleri iktidarlardan çok seviyor

Soldan sağa:
Kanatlı
Denizati
(orijinali ve
sahtesi),
Topkapı
Hançeri ve
Kaşıkçı
Elması.

Müze soygunları yine gündemde; “Kanatlı Denizati”, Kahramanmaraş Müzesi’nde sahte çıkan sikkeler... Üstüne üstlük bir de “Kaşıkçı Elması”nın sahte olup olmadığı tartışılıyor. Bütün bu tartışmaların ötesinde müzelerin ağır sorunları var; kadro eksikliği, ödenek yetersizliği, yasaların uygulanamayışı ve elbette basiretsizlik! İşte bu boşluklar ve eksiklikler hırsızlıklara kapı aralıyor...

Özgen
Acar

G eçen Şeker Bayramı’nda, Söke yakınındaki Milet Müzesi’ne gelen maskeli kişiler iki bekçinin silahlarını aldılar, ellerini kollarını bağlayıp ağızlarını bantladılar. Nefes aldıklarından emin olduktan sonra bir lahdin içine koydular ve bahçeden bazı heykellerle kayıplara karıştılar. Bir yıl önce ise Tire Müzesi’ne arka pencereden giren soyguncular demir parmaklı kapının kilidini ve vitrin camlarını kırıp yükte hafif, pahada ağır, 322 takı ve sikkeyi alıp geldikleri gibi gittiler.

Türkiye’de 95 müze ve bunlara bağlı 91 birim var. Müzelerden 2002’de 151, 2003’te 160, 2004’te 361 parça eser alındı. 16 müze kapalı, 28’inde müdür bulunmuyor. Kültür ve Turizm Bakanı Atilla Koç’un açıklamasına göre en azından 750 uzman, bir o kadar da bekçi gerekli... Maliye Bakanı Kemal Unakıtan, kadro vermiyor. Gerekçesi ise “Uluslararası Para Fonu”nun devleti küçültmesi, kadroları azaltması. 54 müzede soygun ihbar ve kapalı devre TV düzeniği var. 12’sinde yalnız soygun ihbarı, 31’inde kapalı devre kullanılıyor. 2005’te 22 müzede elektronik güven-

lik düzeniği kuruldu, bu yıl 24 müzede kurulacak. 15 müze “Nasrettin Hoca’nın türbesi” gibi “Allah’a emanet”... Elektrik faturası yüksek gelmesin diye güvenlik düzenleri de devreden çıkarılıyor. Unakıtan para vermeyince, Kültür Bakanlığı da koskoca Anadolu Medeniyetleri Müzesi’ni asgari ücretli özel güvenlikçilere emanet ediyor. Karakola bağlı güvenlik telefonunun faturası ödenmediğinde de Telekom, hattı kesmekte tereddüt etmiyor. Önümüzde Sayıştay’ın sekiz yıl önce 12 müzede yaptığı araştırmanın raporu duruyor: - 2.5 milyon yapıttan 137 bininin kaydı yok. -Güvenlik önlemleri yetersiz, görevliler, bekçiler nitelik ve nicelik açısından istenen düzeyde değiller. Afet ve yangın planları, kurtarma öncelikleri ile çoğunda yangın alarmı yok. -Müze envanter defterleri tek. “Ya yanar ya da kaybolursa”nın yanıtı yok. -Uzman bulunmadığı için özellikle sikkeler kayıtsız. -Müzelerin çoğunda değil fotoğrafçı, fotoğraf makinesi bile yok, envanterler bu yüzden sorunlu.

Bunlara bir madde de biz ekleyelim: Müzeler sigortasız, bir parça çalınıncı, kimin üzerine zimmeliyse ona “öde” deniliyor... İki yıl önce Avusturya Arkeoloji Enstitüsü Avrupa’da 350 müzenin kullandığı bir bilgisayar envanter programını Türkiye’ye önerdi. Öneri tüm müzecilerce beğeni ile karşılandı. AB’nin de önemli ödenek katkısı olacak bu envanter yöntemi için Antalya Müzesi seçildi. Avusturya Johanneum Araştırma Enstitüsü ile görüşüldü, protokol imzalandı ama genel müdürlükte yaşanan “Neden Antalya, neden Ankara değil” kıskançlığı ile uygulanamadı. Ayrıca kadro eksikliği yetmiyormuş gibi görevlilere ek görevler verilerek asıl işlerini yapmaları engelleniyor. Havaaanında gümrükte turistlerin bavullarını aramaktan, kaçakçı peşine koşmaya; temel hafriyatının başında durmaktan kurtarma kazısını yönetmeye kadar değişik işlerle uğraşıyorlar.

KANATLI DENİZATI’NDAN SIKKELERE...

Medya Karun Hazinesi’nin “Kanatlı Denizati”ndan sonra Kahramanmaraş Müzesi’nde 500 kadar sikkenin sahte çıktığı, çünkü değiştirildiği iddiasına yüklendi. Oysa o sikkeler değiştirilmedi, müze-ye sahte olarak alındı. Çünkü o müzede o define geldiğinde sikkelerin sahte olup olmadığını anlayacak “nümizmat -sikkebilimci” yoktu. Sikkeler alındı, parası ödendi. Günün birinde bir sayım için müzeye gelen uzman olayı fark etti. Hiç kuşkusuz benzeri olaylara öteki müzelerde de rastlanacak. Ayrıca şunu da hatırlatmalı ki, Batı müzelerinde eserler, uzmanlara değil, birden fazla güvenlik görevlisine teslim edilir. Sergilenmeyenler, anahtarları ya da farklı şifreleri farklı kişilerde bulunan çelik kasalarda ya da odalarda güvenlik altına alınır. Bir müze-ye binlerce eser bir anahtarla teslim edilmez. Türkiye’de ise eserler ayniyat memurlarının korumasında...

İki yıl önce TBMM’den bir yasa geçti. Müzelerde bir “başkan”, bir “müdür”, bir de “işletme müdürü” olacak, müzeler ekonomik güce dayanacaktı. Ne yazık ki yasa Unakıtan, işletme müdürü kadroları vermediği için uygulanamıyor. Şimdi de TBMM’ye sunulan bir tasarıyla 25 kadar müzenin bakanlıkta kalması, arkeoloji müzelerin il özel idarelerine, etnografik olanların da belediyelere devredilmesi istendi. Akla hemen şu sorular geliyor: İki yıl önceki uygulamazken, bu yasayı uygulamak mümkün mü? Belediyeler bakanlıktan daha mı zengin, daha mı düzgün çalışıyor?

“Kanatlı Denizati” olayı belki de iyi oldu. Eskiler “Bir musibet, bin nasihatten iyidir” derlerdi, belki “Kanatlı Denizati” böyle bir sonuç yaratabilir. Ne yazık değil mi, Osmanlı müzeciliğinin 160, Türk müzeciliğinin 75. yıldönümünde biz müze soygunlarını tartışıyoruz!

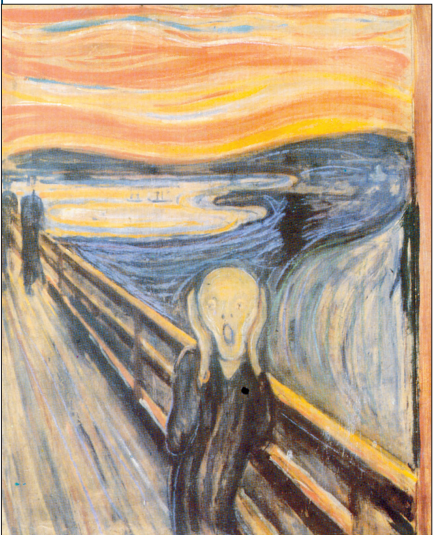
Zeus’un dokuz kızı, yani “Musa”lar ve müzeler

“Müze” sözcüğü, tanrıça Mnemosyne’nin Zeus’tan olma dokuz kızına verilen “musa” adından kaynaklanıyor. Çeşitli sanat dallarının “esin perileri” olan bu genç kızların yaşadıkları yere “museion” denilirdi. Tarihte bilinen ilk müzelerden birini Kral 1. Attalos, İÖ 3. yy’ın sonlarında Bergama’da açmıştı. Günümüzde coğrafyanın yataylığında, tarihin dikeyliğinde her türlü sanat dalında A’dan Z’ye değin yapıtları bulunduranlara “Ansiklopedi Müzeleri” deniliyor. Vatikan, Louvre, British, New York Metropolitan sanat müzeleri bu türden. Bunları, Rusya’da Ermitaj, Türkiye’de Topkapı ve İstanbul Arkeoloji müzeleri gibi “İmparatorluk Müzeleri” izliyor. Bunlardan sonra bölge, kent, meslek, ürün müzeleri geliyor.

Türkiye’de müzeciliğin temelinde ünlü arkeolog-sanatçı Osman Hamdi Bey’in rolü büyük. Fatih Sultan Mehmet’in de bazı girişimleri biliniyor. Ancak, Türk müzeciliğinin kurucusu iki asker. Osmanlı’da ilk müzeyi 160 yıl önce Harbiye Nazırı Fethi Ahmet Paşa Aya İrini’de düzenledi.

Türkiye Cumhuriyeti’ndeki müzeciliğin az bilinen öyküsü ise şöyle: 1921’de, Ankara’nın her an düşeceği kaygısı ile başkentini Kayseri’ye taşınmasına karar veriliyor. Bakanlıklar kağıtlara yükleniyor. İşte o günlerde Mustafa Kemal, Milli Eğitim Bakanlığı’na “hars (kültür) müdürlüğü” kurulması talimatını gönderiyor. Herkes şaşıyor, üstelik o tarihte bakanlıkta topu topu 17 memur bulunuyor. Bunların dördü ile müdürlük kurularak, Ankara içinde eski eser toplamaya, müze kurmaya başlanıyor. Bugün Anadolu Medeniyetleri Müzesi’ne gittiğiniz zaman “logo”sunda göreceğiniz 1921 tarihinin ardında bu gerçek öykü yatıyor.

Yabancı müzelerde soygunlar

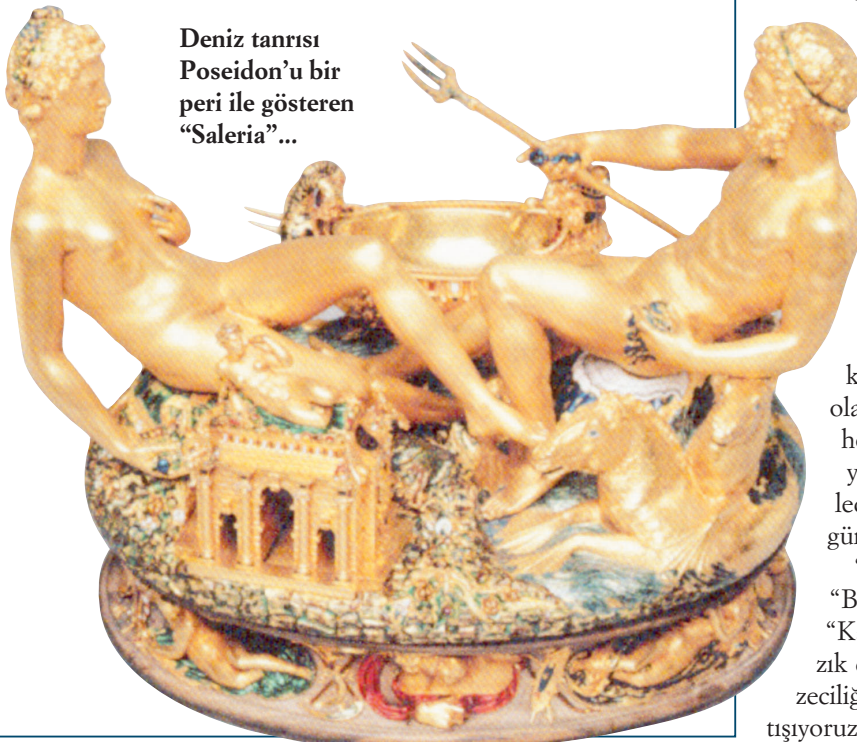

Edward Munch’un “Çığlık” tablosu.

Müze soygunlarına, yalnızca Türkiye’de olduğunu söyleyerek haksızlık yapmayalım. Dünyanın en korunan müzelerinde bile soygunlara her zaman rastlanıyor. 2003’te Viyana’da, “Heykellerin Mona Lisa’sı” denilen, Rönesans döneminin ustası Benvenuto Cellini’nin 26 cm çapında bir kaide üzerine yaptığı, deniz tanrısı Poseidon’u bir peri ile gösteren

İskoçya’da bir kale-müzeye turist gibi giren iki kişi Leonardo da Vinci’nin Madonna tablosunu çaldı. Ederi 70 milyon dolardı. Boston’da Steward Gardner Müzesi’ndeki, 200 milyon dolar değer biçilen Jan Vermeer’in “Konser” tablosu da kayıp...

Deniz tanrısı Poseidon’u bir peri ile gösteren “Saleria”...

“Saleria” adlı heykel çalındı. Sanatçının 12 yılda tamamladığı başyapıtı 60 milyon dolar değer biçildi. Soygunlar, müze güvenliği ile ilgili elektronik araç yapan şirketteki birkaç uzmandı. 2004’te Oslo’da Norveçli ressam Edward Munch’un ünlü “Çığlık” tablosu, kendi adını taşıyan müzeden çalındı. Aynı tablo birkaç yıl önce de çalınmış, 1.2 milyon dolarlık fidye yerine yarım milyon dolar verilirken soyguncular yakalanmıştı.